

Ko se je Lojzika možila

Običaji »kmečke ohceti«, ki so se do danes ohranili v Šmartnem pri Celju

Na sveti večer

Sveti večer je.

Iz hoste se je pravkar vrnil Janek s košato smreko in košem zelenega bršljana. Lojzika nosi vodo, nad ognjiščem pa sloni mati in moli angelovo češčenje.

»Le hitro, Janek, nocoj moramo prej pokovariti. Sveti večer se že mora ločiti od drugih večerov v letu. Kar hitro napoji živino, potem pa pridi k večerji!«

Oče je sedel na peči in vlekel zadovoljno pipo, ko mu prinese Lojzika čaja.

»Nocoj pa malo na Janeka pogledite, da se mu ne bo spet kaka nesreča urajmala, kakor lani na sveti večer, ko je šel v late duhove poslušat!«

»Svinjam še zanesem pomije pa ga ročno pokličem k večerji.«

Mrak je legal na zemljo. V vasi so zagorele petrolejke. Kunigunda je utonila v lahni megli. Ob marofu je stala mogočna stoletna lesnika s tremi vrhovi. Janek je prislonil majhno lestvo in splezal na srednji vrh. Lahen veter je zavel, da bi ga skoraj vrglo z drevesa. Znova se je poprijel in si pomagal na vejo, s katere je spravil sneg, in počepnil tesno k deblu.

Vsak čas morajo duhovi spregovoriti. Prav lahko je zašelestelo. Psi so zalajali ko ob potresu. Janeka je zazebló po vsem životu, da je jedva dihal.

»Ali čuješ,« je momljál sam pri sebi, »kako sode nabijajo v gori? Sadjá bo, da bo še posode primanjkovalo.«

»In to votlo bobnenje! Od kod prihaja? Kaj na Prešniku naj bo mrlič? Čuj, kako krsto zabijajo in kako molijo!« — Po vsem telesu ga je pretreslo. Močnejše se je poprijel veje. Pa je druž zašumelo. Ni si upal pogledati za vrano, ki je sfrfotala z veje.

»Sam vrag je prišel, kali?« Klobuk je potegníl močno na čelo in je spet pri-sluhnil.

»Harmonika. Prav v bližini nekje, v vasi celo? Ohcet bo.« Pozabil je, da posluša duhove, in se spustil po deblu. Spet je vse utihnilo. Zajela ga je siva temina. Ni mogel z mesta, ves se je pogreznil v skrivnost svete noči. »Mrlič, ohcet in sadjá bo na pretek,« je venomer ponavljál.

Kuhinjska vrata so zaškripala, preko dvorišča je šla Lojzika z žehtarjem.

»Janek! Kje je li?« Že jo je zaskrbelo. Privzdignila je petrolejko in premerila late od spodaj navzgor, da jo je groza obšla. Izza ogla pa je prikrevsal Janek.

»Kod le hodiš tako dolgo? Položi kravam, da pomolzem! Z večerjo smo čakali, pa te od nikoder ni.«

»Ja, ja!« Natanko jo je pomeril od nog do glave. »Letos te pa bodo vrgli z lece,« je zamomljál sam pri sebi in vrgel kripjek mrve s tako silo v jasli, da je koš kar odskočil. Na pragu je godel maček in čakal mleka.

»Janek, počakaj me, brž bom gotova, tako čudno mi je nocoj. Strahov se bojim.«

Še enkrat je pogledal pod pojato, če je vse na svojem mestu, in pritisnil težka vrata tesno k podbojem, vtaknil nerodni palec skozi luknjo in spustil leseni rigelj. Naredil je še velik križ čez živino in odcoklal za Lojziko. V hiši ga je čakal čaj.

»No, Janek, so voli kaj pili? In kamro si dobro zarigljál?« Zanesel se je nanj, saj ga že dvajset let zvesto služi.

Janeku je bilo ves čas nerodno, ko je hleb pomakal v čaj.

»Glej ga, kje si si pa hlače raztrgal?«

»Steljo sem nosil, pa se mi je ta presneti kripjek obesil,« se je hitro domislil.

»Ne bo tako, Janek. Skorja se še drži tvojih hlač in vlažne so videti.«

»I-i, na lesniki sem bil,« je po kratkem obotavljanju spravil iz sebe.

»Da se ti le ljubi! Saj nisi več tako mlad in tudi spočit, ne vem, če si nocoj.«

»Saj nisi nič čul?«

»O veliko, Lojzika. Ohcet bo,« se je nasmejalo, »tako je pokazalo nocoj.«

Bušnila je v krohot, ni bila v stanu poslušati do kraja. Na dnu tega smeha pa je tičala rahla skrb. Da je že Janek izvedel o Tijeku, to ji ni bilo prav.

»Letos se pa bomo zavrteli. Ko dan noč zamre, duhovi spregovore' in kar povedo, je res, tako so me že moj oče učili, Bog jim daj dobro.« Vzel je vijek in obrezal smrečko.

*

Čez nekaj tednov so se domenili, da gredo »pisma delat« v Celje, v soboto zjutraj pa »oklice gor dat« k župniku.

Na večer pa so se zbrali fantje pod košato hruško na vasi in pripravili načrt za šranganje. Tudi Lojziko so obvestili o svoji nameri, obenem pa jo vprašali, kak šopek želi od fantov, pravega ali suhega.

»Nevesta, le vzemi slovo!«

V ogradah so zazvonili zvončki v rosno jutro. Po vinogradih je zapela motika svojo enakomerno pesem. Na večer je iz zidanic zaorila vesela pesem krepkih šmartinskih fantov. Na šentjoških jasah je vzklik črni teloh in se razbohotal v mo-gočne bele cvetove. Dekleta iz Rup, Lanšperga in Jezerc so ga hodile trgat ob nedeljah.

Ob oknu svoje kamrice pod Lanšpergom, kjer so nekaj gospodovali mo-gočni lanšperski grofje, sloni mlada nevesta Lojzika in brodi po zadnjih doživetjih svojih mladih dni. Solze ji privro po rdečih licih, ki sta zadnje dni nekoliko upadli od prečutih noči. V daljavi zapoje harmonika, vmes pa se meša zamolklo ukanje.

»Lojzika, daj no! Na, da ti pripnem venček na glavo, čuj, sem od kapelce že gredo! Daj, hitro, skoraj bodo tukaj.« In je pričela jokati še družica.

V kuhinji si je mati brisala solze z velikim robcem, okoli nje so se držali otroci. Starešina je jel priganjati. Nevesto in družico je spravil v hosco, domače pa je pustil v kuhinji. Še Janek jo je odkuril v hlev, ni jokal zlepa, a drugih ni mogel videti, ko jočejo. V veži je ostal starešina in zarigljaval vrata.

Pred hišo je zapela harmonika.

Zeninov starešina je potrkal.

Vse tiho.

Močnejše je potrkal, to pot dvakrat. V veži je mencial starešina in jedva za-državal sapo. Za ogli so prisluškovali sosedje.

»Nič. Ali je vse pomrlo v tej hiši?« Pogledal je skozi okno, pa žive duše nikjer.

Potrkal je tretjič, močno, da so vrata kar zaškripala.

»Kdo je, ki ob tej uri prihaja?«

»Mi smo, oče, popotniki z daljnega Kozjaka. Pot nas je do vas pripeljala. Zvedeli smo za vaš žlahtni vrt.«

»Pa nam se na delo mudi. Živinica že muka v hlevu in trta kopi potrebuje.«

»Praznih rok nas gotovo ne pustite od tod.«

Lahno je odrinil vežna vrata in spustil ovenčanega petelina prav pred godca:

»Da ne boste čisto zastonj prišli.«

Godec, ki je vedel za navado, je hitro ujel petelina, saj je bil njemu namenjen. Dobro je vedel, če ga ne ujame, da bo moral biti ves čas brez pušeljca in vsak

si ga bo privoščil, češ kak godec je, da še petelin beži pred njim, kaj bi šele bilo, če bi mu kaj »nežnega« poslali. Snel je pušelj s petelina in ga vtaknil za porto. Od veselja je zaukal.

»Ali ste zdaj zadovoljni?« je vprašal nevestin starešina in zopet zaprl vrata.

»Veseli smo, ker je naš godec tak pušelj dobil. Vemo pa, očka, da rastejo na vašem vrtu še vse bolj žlahtne rože.«

Druč se odpro vrata. Sredi svatov se zasmije družica. Svatje zaučejo. Ženinov starešina jo pozdravi in izroči »pretfilarju«.

»Zelo smo veseli, očka. Vedeli smo, da rastejo na vašem vrtu žlahtne rože. Zato smo sem prišli. Z nami pa je še vrtnar, ki nima šopka in ki želi presaditi z vašega vrta čudodelno rožo v svojega. Od daleč je prišel in mi z njim. Prav gotovo nas ne boste pustili praznih rok od vas.«

Vrata se odpro na stežaj. Nevestin starešina pripelje nevesto v beli obleki, z venčkom na glavi. Izza oglov se prikažejo sosedge.

»Če sta se zares odločila za zakon, potem vama Bog daj srečo!«

Svatje so zaukali, godec pa zagodel, kar se je dalo. V vinogradih so se odzvali kopači, da je letel malek po vsej Rožni dolini.

»Zdaj pa le noter!« Svatje so si segli v roke z domačimi, nakar jih je nevestin starešina razvrstil za mizo.

»No, godec, še ti prisedi!«

»Kam pa naj sede, ja vidiš, da ga nobena noče!«

»Oče starešina, to ste pa res grdo naredili; vsem ste jo preskrbeli, samo meni ne.«

»No, le počakaj!«

Godec je hitro odložil harmoniko in poiskal pod klopjo škatlo globina in namazal dlan leve roke. Iz kuhinje se je vrnil starešina s kuharico.

»No, zdaj si jo pa še ti, godec, dobil, da nam ne boš od joka umrl.«

»Ti srota ti, midva se ne bova tako bala eden drugega ko ženin in nevesta. Kajne, oče starešina, midva se pa lahko malo pobimčkava? O ti moja Urša ti, kako te imam rad!«

Z levico je šel preko njenih lic in jo nalahno pobožal s črno dlanjo.

»O ti preljuba moja stara, če boš moja tja do pusta, bova jedla svinjska usta.«

Svatje so prasnili v smeh.

Materi je bilo nerodno, potegnili so kuharico za janko in ji trenili, naj odide. Deviški sram jo je oblil, da je zbežala. — Kmalu se je vrnila z omelom, bleda ko zid. Godec je moral pod klop.

»Ti žvirca ti, pokvečena, samo prikaži se mi v kuhinjo, po pasje te poženem okoli svinjakov!«

»Ti, si čula, bodiva si dobra! Bo čisto drugače, boš videla.«

»Viš jo, rožo!« — Ura je odbila devet.

Za mizo je vstal ženinov starešina in dvignil kupico:

»Na zdravje ženina in neveste napijem najprej; slava in čast troedinemu Bogu, preblaženi Devici Mariji in vsem izvoljenim svetnikom v nebesih! Stanovitno srečo ženinu in nevesti, do sive glave starosti skupaj živeti, po smrti pa večno zveličanje prejeti! — Težka je pot, ki jo nastopata danes ženin in nevesta, zato vaju prosim, oče in mati, da jima podelita blagoslov.«

Mati je postavila na sredi sobe pručico, s police pa je vzela posodo blagoslovljene vode s pušpanovo vejico.

»Blagoslov očeta in matere naj vaju spremlja vse dni vajinega življenja,« pre-križala sta ju in jo blagoslovila za na pot k oltarju.

Družica je pripela vsem svatom pušeljce, godec pa je potegnil harmoniko, da so laže peli.

Le jemlji, nevesta, slovo,
na božjo pot gremo s tabo,
zdaj vzeli ti ledik stan
in dali te bomo možu.

Le jemlji, nevesta, slovo,
k poroki it' sram te ne bo,
devica poštena si bla,
poštena za možem boš šla.

Le jemlji, nevesta, slovo
od svoj'ga očeta ljub'ga,
skrbeli veliko zate,
zahvali jih srčno zato!

Le jemlji, nevesta, slovo,
materi poljubi roko;
oh, kol'ko so meli skrbi,
da zrasla poštena si ti.

Le jemlji, nevesta, slovo
od bratov in sestic lepo,
prijazno jim roko podaj,
da preveč ne jokajo zdaj!

Le jemlji, nevesta, slovo
od znancev in zlahte tako,
da bode naš Jezus vesel,
enkrat nas vse k sebi sprejel!

S tresočo roko se je Lojzika poslavljal od matere, očeta, bratov in sester, kakor so pač svatje peli.

Godec se je naslonil ob podboje, malo ga je že imel, in igral. Za njim sta prišla še starešina in nazadnje še ženin in nevesta. Mati se je ustavila v veži. Poslednjič sta se še objeli z Lojziko in tiho zajokali, potem se je mirno odtrgala in skočila za svati. Spredaj je stopal godec, za njim ženin in nevesta, »pretfilar« z družico in še starešini z ženami. Lepa vrsta se je počasi vlekla za godcem, ki ni mogel nehati.

Ob hišah so stali sosedge in pozdravljali mladi par, želeč jima sreče na novi poti. Starešina pa sta obdarovala otročičke s krapi in keksi.

Šranganje

Zdaj pa zdaj še zauče godec ali kak svat, sicer poreko, da ne bo sreče v zakonu, ko je že na poročni dan tako tiho.

Na Grobljah so se zbrali fantje, da šrangajo Lojziko, preden jo ženin odpelje. Radi so jo imeli. Marsikak fant se je na tihem nadejal, da bi ga utegnila kdaj vzeti. Znala je namreč biti do vseh prijazna.

»Temu jo pa bomo zasolili, da bo pomnil, kdaj je prišel v Šmartno po nevesto. »Spod jurja mu je nič kaj dosti ne pustimo, da veste, fantje,« je pribil Tonč, prvi med fanti.

Dve lični smrečki so postavili in pritrdili slavolok, napeli še kito zimzelena, mizo pa postavili na sredo ter jo pregrnili z rdečim prtom.

»Joža, tebi se pozna, da nisi pismonoša. Kapa te izdaja. Glej, da nas boš častno zastopal! Posebno na godca pazi! Star lisjak je, z vsemi žavbami namazan.«

»Tudi jaz sem si danes s posebno mastjo jezik namazal. Godca se bom pa že otepal. Tudi za njega imam pošto.« Ponosno je vršel torbo preko pleč in odšel vzdolž gorice.

Tonč je sedel za mizo in še dva poleg njega. Nataknil si je očala, ki mu jih je posodil mlad učitelj, da bi imel kar moč boljši videz sodnika. Potem je položil predse na mizico debelo knjigo, črnilnik s peresom, štampljko ter štefan izabele s kozarci ter nekaj cigar.

»Še nekaj drobiža, fantje, kdo ve, kako je ženin kaj pri denarju.«
Vsak izmed fantov je pridal, da je bil tisočak na mizi.

Harmonika je zapela.

»Tonč, katero pa bomo zapeli?«

»Katero? Katero pa zapojemo ob takih prilikah? Se ti pozna, da si malokdaj z nami pri šranganju.«

»Francelj, ti boš pel čez, ti, Tonč, pa naprej!« Vsem je bilo prav tako.

V gorici so se srečali svatje s pismonošo.

»Dober dan, svatje!«

»Bog daj! Imaš kaj pošte za nas?«

»O, nekaj bo. Pismo — mm — aha — Lojzika . . .« in je prebral ime in naslov.

»Ti, zame pa kar stari doma daj!« ga je prehitel godec.

»Karta je tudi za vas. — Na, le kar vzami, da mi ne bo treba samo za to karto v vaš kot!«

»Le vzami, godec, kaj bi ti bilo sitno!« so ga svatje nagovarjali.

»O ti gromske žverce ti, pjebovske! Le čakajte, zagodem vam jo, da boste pomnili, kdaj ste hoteli potegnili starega godca!«

Tudi Lojzika je prečitala pismo in ga izročila ženinu. Težko ji je bilo, saj je poznala pisavo. Tolikokrat je bila zraven, ko so pri njih doma sestavljali podobna pisma, še sama je kdaj kako pogruntala.

»Na koliko mi jo bodo nastavili?« se je pozanimal ženin pri »pretfilarju«.

»Čisto gladko ne bo šlo; Lojzika je bila priljubljena med fanti in dekleti.«

Ponosno je zamahnil z roko. »Mağari dva jurja, toliko bo že, samo enkrat se ženiš, pa bi še takrat skoparil.«

Po tihi loki je zadonela fantovska pesem, vmes pa se je mešala harmonika.

Mrzli veter proč te žene,
drobna ptičica, od nas,
ki 'znad lipice zelene
pela si nam kratek čas.

Starešina sta si popravila težke burmuse in prižgala viržinke, ženin pa je še enkrat prečital pismo, v katerem so mu fantje naznanili, da si mora od njih odkupiti nevesto, preden jo odpelje v drugo župnijo.

Pred Lojziko je stopil Jože z lepim šopkom belih nageljčkov in jo nagovoril:

»Minila res leta so tvoje mladosti, izpolnile v srcu se tvoje radosti, da postala si nevesta, ki moraš biti možu zvesta; zatoj mi fantje skupaj zbrani želimo srečo, zdravje in zadovoljnost vama. Preden pa ta samski stan zapustiš, še od nas fantov skromen šopek dobiš. Bog vaju živi, ženin in nevesta!«

Pred sodnikom se je začelo barantanje za nevesto. Fantje so jo nastavili za jurja, »pretfilar« pa je obljubil stotaka. »Mešetarja« sta še pristopila in udarili so na pet sto dinarjev. Fantje so nalili kozarce in trčili s svati, da je pogodba, ki jo je napisal sodnik, držala bolj trdno. Tonč je stopil s sabljo in odprl slovesno pot svatom. Godec je zaigral, fantje pa so zapeli:

»Ob bregu stoji mi dekle,
ozira se nazaj,
ker zapustiti mora svoj preljubi domači kraj.«

Lojzika se je ozrla in jo je zaskalelo v dnu srca, tako tesno je bila povezana njena mladost s pesmijo šmartinskih fantov. Na glas je zajokala, ko so jo še dekleta pred cerkvijo sprejela in jo pospremila do oltarja.

Podokne

Skupaj smo prišli zdaj mi,
naj le vsak se veseli,
mor' mo začet' eno zapet',
da nam bo krajši na svet'.

Jaz pa eno zdravičko imam,
al' sam zapet' me je sram,
le vsi na glas, kol'kar je nas,
vsak bo poslušav rad nas.

Glažek bom v roke perjev,
novo zdravičko napiv,
glažek od rok naj gre okrog,
saj ga je še v kevdru en sod.

»Godec, zvečer pa le glej, da te ne bodo fantje v kozji rog ugnali! Tonč je navihan.«

»Ha ha, starega godca? Jim jo že zagodem, da se jim ne bo več ljubilo.«

Odšel je na dvorišče in poiskal na cesti zmrznjeno konjsko figo. Obrezal jo je, da je bila gladka in na štiri ogle. Videz je bil, ko da je iz najdražjega lesa. Skril jo je na okno kašte in se nasmel sam pri sebi. »V stiski še vrag muhe žre.« Samo skrbelo ga je, kdo bo vodil kupčijo z vinom. Malo je postal še na dvorišču in prisluhnil ukanju fantov, ki so prihajali iz vasi, nato pa je odšel v hišo.

»Nocoj pa ne vem, če bo vse mirno poteklo. Če sem prav slišal, tudi Ločani učejo, Jezerčani že pojo, Lanšperžani pa se tudi zbirajo.«

»Le naj se skavsajo, da se le komu kaj ne bi zgodilo! Kadar Ločani in Prešinčani pridejo, ne gre vse gladko.«

Lojziko je rahlo zaskrbelo.

Z Jožetom je odšel oče pod pojato, da pospravita orodje v kamro. »Tudi ročice z vozov bo dobro pobrati; ko bi mogel, še drva in planke bi dal pod ključ, kdo ve, kaj vse si domislijo fantje.« V kleti sta nalila precejšnjo vedrico pikole in ji primešala jabolčnika. Zanesla sta jo v hosco, da bo bliže pri rokah. »Še eno ga dobijo, če bodo mirni.«

»Čujte, kako lepo pojo Jezerčani! Tudi Lanšperžani niso slabi nocoj.« Zdaj pa zdaj je kanila skupina h kapeli, kjer so se po navadi zbirali. Poslednji so pripeli Šmartinčani in Rehovčani.

Tonč je pogledal na uro. »Devet je odbila.«

Vstopili so se v velik krog, na sredo pa je stopil Tonč, prvi med fanti:

»Fantje, če je sovrašтво med nami, zdaj je čas, da obračunamo.«

Vse je bilo tiho. Čez čas so si segli v roke v znak miru. Tonč jih je vse preštel in izbral dva, ki mu bosta pomagala pobirati »larmo« za godca in vino prodajati.

»Fantje, da se boste dobro držali! Če pridejo Ločani, da nihče ne beži, sicer nima med nami več mesta. Preštel sem vas in tudi potem vas bom. Za vsak primer naj vsakdo vtakne poleno pod suknjo! Kdo ve, kaj vse nas še doleti nocoj.«

Stal je pred fanti kot poveljnik pred četo. Nihče si mu ni upal ugovarjati. Nato je začel polglasno peti.

»Tonč, malo više, da bomo laže basirali!«

Zagrmelo je proti hiši, da so svatje kar vstali od mize. Vsa vas je prisluhnila.

Danes je res vse veselo,
vse prepeva prav na glas,
moje srce za žaluje,
moralo bo slovo jemati.

Težko se mi je ločiti
od hišice očetove;
brate, sestre zapustiti,
prijatlje in prijateljce.

Danes proč je vse veselje
moj'ga ledi'ga stanu,
zadnjikrat so mi ptičke pele
milo pesem jutno.

Kje je tisti zlahtni vrtec,
kjer so moje ročice,
kjer so ptičke žvrgolele,
milo so prepevale.

Pod oknom so se ustavili. Starešina je odgrnil zaveso in odprl okno. Prinesel je štefan s kozarci in ga postavil na okno. Svatje so silili k oknu, le Lojzika je obsedela sama pri mizi. Fantovska pesem zvečer jo je čudno prevzela, ob tej poslednji uri pa še prav posebno. Fantje so odpeli, ženinov starešina pa je povzel besedo:

»Dober večer, fantje!«

»Bog ga daj vam in vsem svatom!«

Starešina je ponudil vsakemu kozarec vina skozi okno.

»Ne veste, oče starešina, kako se prileže, saj imamo čisto suha grla.«

»Če mi boste prav odgovorili na uganke, ki vam jih bom stavil, ga dobite, kolikor ga vsakdo prenese, kajne, oče?«

»Največji sod, ki je v kleti,« se zadovoljno nasmeje oče.

»No, fantje, kje je imel Adam motiko, ko je šel iz raja?«

»Kje neki, na vrtu,« se oglase.

»Sem si mislil, na toporišču vendar.«

»Zakaj ima številka 7 črtico počez?«

»To pa kar sami povejte, mi je ne rešimo, magari se desetkrat na glavo postavimo!«

»Ko sta Ciril in Metod učila med našimi brati na jugu, so ti njune nauke sprejeli, tudi deset božjih zapovedi; le sedma jim ni šla, pa so jo prečrtali.«

»Ha, ha, danes ste jih pa zasolili.«

»Fantje, nič ne bo s pijačo!«

»Še drug sod primaknem,« se je oglašil oče v lopi.

»No, pa še eno bolj fantovsko!«

»Kdaj pa solata nedolžnost zgubi?«

Fantje niti poskušali niso. Dobro so vedeli, da je zadnja vedno zasoljena.

»Ha, ha,« si je zadovoljno mel roke starešina in vlekel cigaro.

»Kako bo, oče, ko niso nobene uganke rešili?«

»Ko tako lepo pojo, jim ga vseeno dam.« Joža je prinesel vedrico iz hosce in jo postavil v lopo na stol.

»Hi hi, pjebi, danes ste pa pogoreli,« jih je dražil godec na praču. »Da še tiste o solati ne veste!«

»Le čakaj, stari, s teboj pa se še nismo pobotali. Nimaš še vina v rokah.«

Med fante sta prišla ženin in nevesta s pijačo.

Ples sta začela »pretfilar« in družica. Tonč je določil dva fanta, ki naj pazita, da bo vsak fant plesal le enkrat in da se ne bo kateri zadržal pri svatih v hiši. Prvi je priplesal do vrat »pretfilar« z družico in jo oddal Tonču, nakar je šel še po ostala dekleta in vse oddal fantom po vrsti. Na mizi je stal štefan vina, da je moglo vsako dekle ponuditi kozarec fantu, ko sta odplesala. Godec je igral, da je kar teklo z njega. Še v seneni košnji se ni tako spotil. Ko so se vsi zvrstili, je spet povzel Tonč besedo za »larmo«. Postavil je fante v dve vrsti, vzel klobuk in od vsakega pobral po dva dinarja. Kuharica je že pripravila šest globokih krožnikov, oče pa tri kupice različnega vina. Trije fantje so odšli s Tončem pred hišo in vzeli vsak po en krožnik. Tonč je naložil v enega denar, nakar je poveznil na vsakega še drug krožnik pa jih premenjal, da fante sami niso vedeli, kje je »žlahtno vino«.

»Da znaš piti vino, godec, to vemo, ali ga pa znaš tudi dobro kupovati, bomo pa videli nocoj.« Na vsako stran sta stopila dva »mešetarja«.

Godec je najprej dobro premeril fante, če bi se dalo kaj zvedeti od njih. Vzel je kupico. Poskušal je najprej vino s prvega in še vino s srednjega krožnika.

»Dobro je. Tole mi bo še najbolj ugajalo« in je hitro premeril fanta, ki je držal krožnik, morda se bo kaj z njegovega obraza bralo. Fant ni trenil z očmi.

In je poskusil še tretjega.

»Kar na srednjem bomo ostali!« Srednja pot najboljša pot, je upal na tihem. Če prvič ne, v drugo pa prav gotovo.

»Kakšno ceno ima?«

»Zate, ki si fant od fare, po pet dinarjev, seve, brez glihanja!«

»Pa da nam ga takoj plačaš!« se je domislil mešetar.

»Štiri dam.«

»Ne moremo. Cena med brati!«

»Da ne bomo časa izgubljali! Ti primakni pol, fantje bodo pa spustili pol.«

Prijel je z eno roko godca, z drugo Tonča in so udarili, ko da bi šlo za volovski kup.

Vse pa je skrbelo, ali je zadel.

Tonč je odkril krožnik, na katerem je bilo kupljeno »vino«. Krožnik — prazen.

Fantje so se zarežali, da se je godec kar za ušesom počehljaj. Še starešina se je pošalil: »Kupec si pa slab, godec! No, bo pa zdaj sreča.«

Tonč je spet odšel s fanti v lopo.

»Zdaj ga pa na sredo dajmo,« so fantje prigovarjali. Tonč je malo pomislil. »Godec je lisjak. Boste videli, spet bo šel na srednjega. Na prvi krožnik bomo dali denar. Spet so se pričeli pogajati z godcem, ki se ni dolgo pomišljal in vzel kupico z zadnjega krožnika. Malo je odsrknil in jo hitro postavil nazaj. Delal se je kar moč nerodnega in butnil v krožnik, če bi kaj zažvenketalo. Fant je držal močno, Tonč ga je jezno ošvrknil:

»Saj vino kupuješ, ne sod.«

»Nič ne bo iz te moke kruha. Kar na srednjega gremo nazaj.«

Popravil si je še dolge brke in dvignil kupico. Fantje so prasnili v smeh.

»Če ga v dveh ni, je v tretjem, kakopak. Če bi še tega meha ne znal vleči, bi še od neumnosti gagnil.«

»Pa ker si nam dobro igral, ti vseeno izročimo denar, čeprav ga nisi zaslužil.«

»Kar noter nasujte tega šodra! Ko bo mošnjak poln, še klobuk nastavim.«

»Dobro so me plačali! Ali prejšnje kupčije jim vseeno ne ostanem dolžan. Kaj poreko svatje!« si je mislil, ko ga je jezica kuhala.

Kmalu se je vrnil z obdelano »kocko«, ki jo je prej shranil na okno.

»Fantje, kdo mi zna povedati, iz kakega lesa je ta kocka?«

»Toliko pa še poznamo les ko ti, godec,« se je prvi zastavil Tonč.

»Saj sem vedel, da bo prelahka uganika za vas. Pa človek mora milo za drago povračati, pravi kmečka modrost.«

»Smrekov les bo, črno preličen.«

Svatje, ki so vedeli, kaj jim je godec pripravil, so bušnili v krohot. Tonč se ni takoj znašel. Bil je prepričan, da je spet godec pogorel.

»Le daj naprej, naj si še drugi možgane napno!«

»Kaj nisem prav povedal?« Šele zdaj se je Tonč domislil, da se svatje njemu posmehujejo.

Kocka je romala iz rok v roke. Fantje so ugibali, svatje pa so se zabavali ob mizi, da ni slednjč obstalo v rokah poslednjega kupček »dišeče materije«.

»Le čakaj, ti štarkuc, še nam prineseš v mlin!«

Svatje so se smejali, Tonču je postalo vroče.

»Kaj hočete, fantje, prej ste vi mene potegnili, zdaj sem si pa jaz vas malo privoščil, da se poravna. In stara navada je, da ima zadnjo besedo na ohceti vedno godec. Zato vam še eno zaigram.«

S plesom je bilo vse pozabljeno. Spet so si bili stari prijatelji, ko jim je oče primaknil še vedrico vina.

Fantje so se zbirali pod oknom k slovesu, godec pa je kolovratil med njimi in venomer ponavljal: »To so pjebi, ki nič ne zamerijo!«

Vtem je stopil Tonč na mizo in začel napijati: »Na zdravje ženinu in nevesti napijem najprej, Bog vaju naj živi vse vajine žive dni! Kar si želita od Boga, naj vama ljubi Jezus da! In kadar bo vama zadnja ura odbila, Bog daj, da bi krono svetega raja zadobila. Angelci naj vaju spremljajo v sveto nebo, tam, kjer več konca in kraja ne bo!«

Fantje so ukali, da je moral Tonč še enkrat napiti ženinu in nevesti:

»Na zdravje ženinu in nevesti; Bog vama daj v krščanski složnosti skupaj živeti, da bosta lepe domovine cvet, da bi imela polne kašte rumene pšeničke, v štalci pitane voličke, v hiši pa tri zakonske zaveze.«

»Na zdravje ‚pretfilarju‘ in družici! Naj se veselita pa nocoj skupaj v postelji ležita, pa glejta, da kranceljna ne zgubita!«

»Na zdravje cele svatovščine krog in krog, ker je luštna in vesela, da bi bila zveličana enkrat pa v nebesa poklicana!«

»Na zdravje častitega gospoda župnika, ker so ti dve rožici skupaj blagoslovili, z enega vrta na drugega presadili! Da bi na tem vrtu prav lepo cveteli in obilno žlahtnega sadu obrodili!«

Spet so ukali brez prestanka. Na prag je stopil župnik in jim vrgel šop cigaret.

»Na zdravje očeta starešeta po ženinovi strani!«

»Na zdravje očeta starešeta po nevestini strani!«

»Na zdravje kuharice, ki je surovo kuhala, pa neslano solila!«

»Na zdravje plesalk, ki jih noge bolijo, naj jutri dalje ležijo!«

»Na zdravje tistega, ki se vedno ponuja, pa nikdar se ne kuja!«

Godec je zaukal sam. Fantje so mu hitro odgovorili: »Brrrr —.«

Med njimi se je spet pojavil oče.

»Ker ste se tako dobro držali, fantje, vam ga dam še eno vedrico. Kakor hočete, nocoj ali pa v nedeljo popoldne, ko se zberemo k pogostovanju.«

»Kaj bi odlašali, ko nocoj utegnemo!« se je Tonč zazibal med fanti.

Za slovo je spet zaorila pesem:

Nevesta, le zdrava ostani,
nas fantov nikol' ne pozabi,
zdaj moramo iti, zdaj moramo iti,
zdaj moramo rajžat' od vas.

Vsi svatje, zdaj zdravi ostan'te itd. . . .

Kmalu se je porazgubila vesela pesem po šmartinskih vaseh. Proti jutru so se razšli še svatje. Najdlje je čveterižil okoli oglov godec, da ni končno lajež psov prevpil še njegovega hreščečega glasu:

Oj vinček, hoj, hoj,
bod' dober z menoj,
nikar me ne valjaj
po blatu nocoj!

V tihi kamrici pod Lanšpergom pa se je poslednjič razjokala Lojzika. Preveč veselja, preveč bolesti za en sam dan . . .